

Palliatieve Zorg bij een Geriatrische Patiënt: Terminale Fase.

Vorming 19/01/2023

Palliatief support team

Inhoud

- Palliatieve zorg bij geriatrische patiënt
- Terminale zorg
- Behandeling van pijn
- Verweven symptomen
- Stervensfase

Wat is palliatieve zorg?

Definitie

“Palliatieve zorg, dat is alles wat nog dient gedaan te worden als men denkt dat er niets meer gedaan kan worden.” (C. Saunders)

Bij palliatieve zorg willen we kwaliteit van leven bieden in de laatste levensfase, waar de patiënt ook verblijft, hetzij thuis, hetzij in het ziekenhuis, op een palliatieve eenheid of in het rusthuis.

- Niet langer staat het genezen of het verlengen van het leven centraal: alles draait nu om “**comfort**” van de patiënt!
- Via een interdisciplinaire benadering wordt getracht om een zo hoog mogelijke **levenskwaliteit** (lichamelijk, psycho-sociaal en spiritueel) te bereiken.
- Zo kan er zeer veel lijden worden opgeheven en wordt een **menswaardig** levenseinde mogelijk

Bepalen van de setting

Aard van behandeling:

Ziektebehandeling ----- Symptoombehandeling

Doel van behandeling:

→ Genezing

→ Actieve levensverlenging (A)
 Behoud van functionaliteit (B)
 Comfort (C)

→ Comfort (C) /
 Comfortabel sterven (Ct)

Therapiebeperking:

~DNR 0

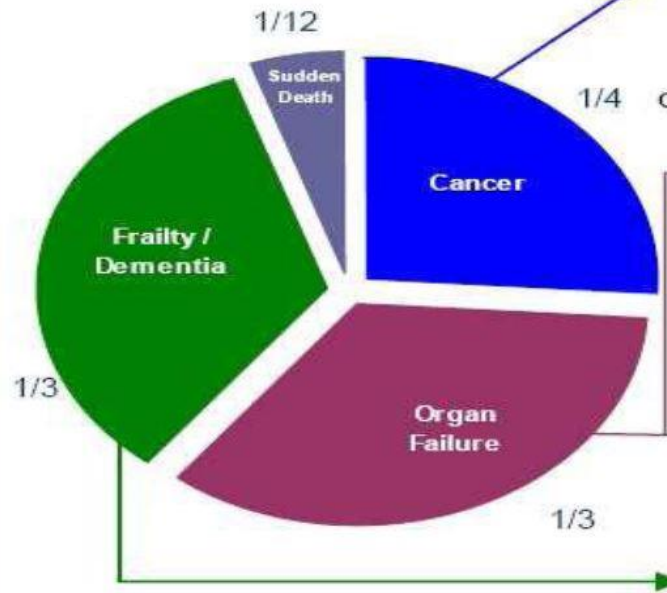
~DNR 1 → 2

~DNR 2

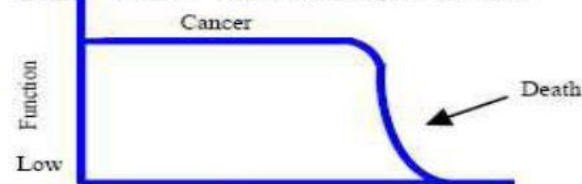
~DNR 3

Verskil in ziekteverloop naargelang aandoening

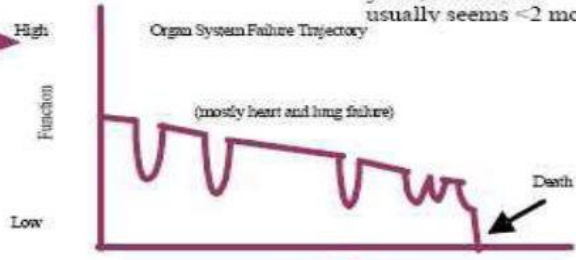
GP's workload - Average 20 deaths/GP/yr (approximate proportions)

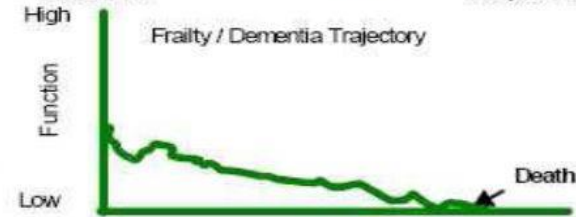
High "Cancer" Trajectory, Diagnosis to Death

Onset of incurable cancer → Time – Often a few years, but decline usually seems <2 months

Begin to use hospital often, self-care becomes difficult → Time ~ 2-5 years, but death usually seems "sudden"

Onset could be deficits in ADL, speech, ambulation → Time ~ quite variable - up to 6-8 years

CASUS

- Mariette 83j, gehuwd met Jan 86j en beginnend dementerend. Er zijn 3 kinderen waarvan er met 1 geen contact is.
- Mariette is reeds 20j diabetespte. Ze meet zelf haar waarden en spuit ook zelfstandig de insuline.
- Enkel hulp nodig bij wassen en aankleden.
- 4x week komt thuishulp en deze zorgt ook voor het koken van maaltijden.
- 2 kinderen komen bijna dagelijks langs en gaan ook winkelen en regelen de papieren rompslomp.

- Mariette voelt zich al een paar weken minder goed. Ze heeft pijn in haar buik die met momenten heftig is.
- Ze valt in de keuken en wordt opgenomen in het ziekenhuis.
- Tijdens de onderzoeken komt aan het licht dat Mariette een pancreascarcinoom heeft met levermeta's.
- Er wordt samen met Mariette en haar kinderen tijdens een gesprek besloten om geen behandeling op te starten.
- Jan heeft het moeilijk omdat hij dit allemaal niet kan plaatsen en vaak ook niet meer weet wat er aan het gebeuren is.

Palliatieve zorg bij geriatrische patiënt

- Complex ziektebeeld
- Veelvoud van ziektes
- Stoornissen in lichamelijk en/of geestelijk functioneren
- Ontregelde sociale situatie

Palliatieve zorg versus terminale zorg

Therapie is gericht op comfort

- wisselende zorgbehoefte
- mildere therapie (wèl nog therapie)
- kwaliteit is primair
- duur van de therapie is niet gekend (Jaren?!)
- symptoombestrijding en daardoor wisselende therapieën
- aandacht voor de zieke

Terminale zorg versus palliatieve zorg

Zeer grote zorgbehoefte

- bijna permanente aanwezigheid nodig
- symptoombestrijding is primair
- aandacht voor wat de patiënt wil
- aandacht voor gevoel en beleving rond sterven
- aandacht voor familie (rouw)

Casus

- Mariette beslist om in het ziekenhuis te blijven en wilt graag een opname op de palliatieve eenheid.
- Er zal voor Jan moeten gekeken worden wat de beste opties zijn: gaan inwonen bij één van de kinderen of een opname in een WZC?
- Mariette geeft aan dat ze meer en meer pijn heeft in haar buik.
- Ze heeft een vieze smaak in haar mond. Het eten smaakt haar niet, maar het lukt ook niet om nog goed te eten. Ze heeft snel een verzadigd gevoel.
- Ook klaagt ze meer en meer van kortademigheid bij inspanning.

Goede pijncontrole

- Belangrijk om tijdens elke shift de pijn te bevragen en te documenteren.
- Bij elke verandering in gedrag.
- Gebruik maken van de pijnschalen.
- Vanaf een half uur tot anderhalf uur na een interventie altijd de pijn herevalueren.
- Vroege herkenning van pijn.
- Pijn bespreekbaar maken.
- Vertrouwenspersoon.

- Vaak onderbehandeld
- Proportionaliteit is belangrijk (medicatie en doses geven die nodig zijn)

Numeric rating scale

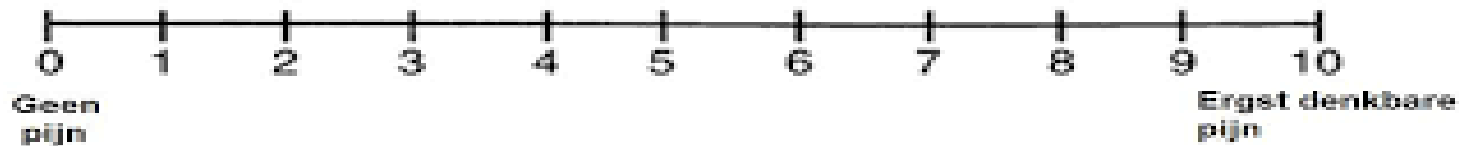
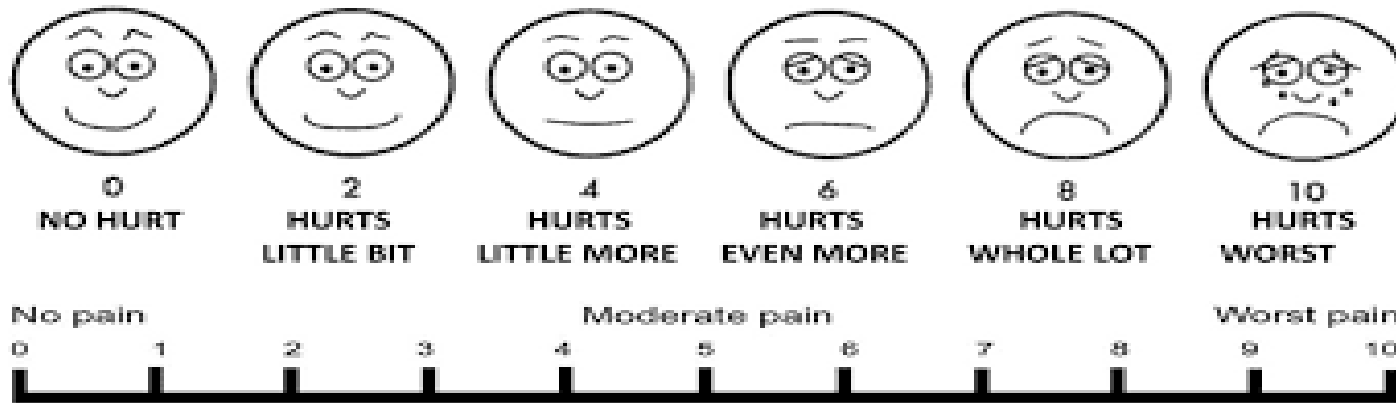

- NRS is een numerieke schaal.
- Aan patiënt wordt gevraagd om een score te geven aan de pijn

- 0 – 2 : geen pijn
- 2 – 4 : lichte pijn
- 4 – 6 : hinderlijke pijn → actie is nodig
- 6 – 8 : uitgesproken pijn
- 8 – 10 : meest erge pijn

- Score wordt door patiënt zelf weergegeven.

Visueel analoge schaal

- Meetlatje met gezichtjes of een streep met links geen pijn en rechts meest erge pijn.
- Zijde van de cijfers is naar de verpleegkundige toe gericht.
- Zijde met gezichtjes of streep is naar de patiënt toe gericht.

- Deze score wordt door de patiënt zelf weergegeven.

PIJNBESCHRIJVING

Gebruik bij voorkeur de woorden van de patiënt

SUGGESTIES

ELEKTRISCHE
ONTLADING

NIJPEND

WARMTE

KOUDE

SCHIETEND

BONZEND

JEUKEND

ZOALS MIEREN

KLOPPEND

TREKKEND

PRIKKEND

VERSCHEUREND

BRANDEND

KLEMMEND

SNIJDEND

Pain in advanced dementia

- Niet enkel bruikbaar bij dementie
- Ook heel goed inzetbaar in elke situatie dat een patiënt niet zelf kan aangeven in welke mate hij/zij pijn heeft.
- Aan elk onderdeel wordt door de verpleegkundige een score gegeven en opgeteld. Dit cijfer wordt genoteerd in het dossier.
- Ook hier geldt: vanaf 4 is een actie nodig.

PAINAD	0	1	2	Score
Ademhaling	Normaal	Incidentele moeizame ademhaling, korte periode van hyperventilatie	Luidruchtig moeizame ademhaling, lange periode van hyperventilatie, cheyne-Stokes ademhaling	
Onrustgeluiden	Geen	Incidenteel kreunen of kermen, zacht spreken met een negatieve of afkeurende toon	Herhaaldelijke angstig uitroepen, luid kreunen of kermen, huilen	
Gelaatsuitdrukking	Glimlachend of nietszeggend (neutraal, ontspannen)	Droevig Bang Fronsen	Grimas	
Lichaamstaal	Ontspannen	Gespannen Overstuur op en neer stappen, ijsberen, zenuwachtig bewegen	Verstard, gebalde vuisten, opgetrokken knieën, wegtrekkend of wegduwen, uithalen	
Troostbaarheid	Niet nodig om te troosten	Afgeleid of gerustgesteld door stem of aanraking	Onmogelijkheid te troosten, af te leiden of gerust te stellen	
			TOTAAL	

Totale pijn

- Somatisch, fysisch component:
 - Bestrijden van fysieke pijn en andere lichamelijke ongemakken
 - Symptomen van aftakeling
 - Bijwerking van behandeling en/of medicatie
 - Niet-kanker pathologie en/of kanker (vaak combinatie van ziekten)

- Psycho-sociaal component:
 - Raakt iedere zieke heel erg in het mens-zijn
 - Woede door therapeutisch falen, vrienden/familie die niet op bezoek komen, achterlaten van familie/(zorgbehoevende) partner
 - Depressie door verlies van rol in het gezin, chronische vermoeidheid
 - Angst voor opname in rustoord, angst voor dood/pijn, verlies van lichaamscontrole, onzekerheid over toekomst

- Spirituele component:
 - Wat in de loop van het leven geleefd heeft aan diepere gevoelens
 - Geloofsinzichten
 - Komen naar boven borrelen
 - Belang van klimaat scheppen waar ruimte komt voor diepere gevoelens

Mondproblemen: xerostomie

- Droge mond
 - Geen speeksel aanwezig
 - Dorstgevoel
 - Patiënt praat moeizaam
-
- Dagelijks goede mond- en gebitshygiëne
 - Lipbalsem
 - Mond regelmatig bevochtigen met: Orale Balance, Methylcellulose (magistrale bereiding), mondspoeling met Kamilosan.

Mondproblemen: sialorree

- Speekselvloed/overvloedige productie van speeksel
- Pijnlijke mond en huid rond de mond door irritatie
- NKO-tumoren

- Goede controle huid rond de mond is noodzakelijk
- Lipbalsem
- Beschermmateriaal kleding en bedlinnen
- Melkproducten beperken
- Bruisende dranken aanbieden: voorkomen van taaie slijmen.

Mondproblemen: stomatitis

- Virale of bacteriële stomatitis
 - Pijnlijke jeuk
 - Branderig gevoel
 - Ulceraties
 - Door verminderde weerstand en speekselproductie
-
- Goede mondhygiëne
 - Zachte voeding
 - Corsodylspoelingen
 - Laserbehandelingen

Mondproblemen: smaakverandering

- Komt vaak voor na chemobehandelingen of RT
- Na heilkunde aan maag-darmsysteem of mond/keelholte
- Problemen met de tanden
- Maagcarcinoma en pancreas/lever

- Pepermuntjes
- Kruiden zoals munt, citroen, basilicum
- Goed gekruide bouillon

- Als bijlage is er een overzicht met mondproblemen en mogelijke producten.

Dyspnoe

- Snelle oppervlakkige ademhaling
- Soms door angst en onrust
- Verstikkingsgevoel
- Hyperventileren
- Cyanotische lippen
- Droge mond

Dyspnoe: oorzaken

- Primaire tumor of metastasen
- Infectie
- Anemie
- Ascites
- Chronisch hart/longlijden
- Slechte houding
- Inspanning/angst

Dyspnoe: behandeling

- Luchtige en rustige omgeving
- Ademhalingskiné
- Goede mondzorg

- Corticoïden
- Opioïden
- Aërosoltherapie
- Antibiotica
- Diuretica

Casus

- Mariette is opgenomen op de palliatieve eenheid
- Ze gaat zienderogen achteruit
- Door tumordruk en ook nood aan morfinepreparaten zorgen ervoor dat ze moeilijk tot geen stoelgang kan maken
- Ze begint ook te reutelen
- Heeft regelmatig koorts die moeilijk onder controle te krijgen is
- Op een gegeven moment wordt Mariette ook onrustig. Familie vindt het moeilijk om dat te zien.

Obstipatie

- Geen evacuatie stoelgang
- Soms wel drang
- Overloopdiarree
- Opgezet abdomen
- Pijn
- Agitatie/onrust
- Geen eetlust

Obstipatie: oorzaken

- Verminderde mobiliteit
- Tumordruk → obstructie
- Verminderde vochtinname
- Verlamming
- Medicatie!!!

Obstipatie: behandeling

- Faecalomen manueel verwijderen indien nodig
- Patroon goed noteren

- Altijd starten met Laxativa bij start pijnmedicatie van trap 2 en/of 3
- Lavement indien nodig/soms ook systematisch nodig
- Morfine gerelateerde obstipatie zou Relistor een optie kunnen zijn.

Reutels

- Reutelende ademhaling vanuit de keel.
 - Afwezigheid van effectieve hoest.
 - Patiënt zelf heeft er geen last van (stervensfase) vooral onaangenaam voor de familie die waakt.
-
- Algemene achteruitgang
 - Intredend stervensproces
 - Pulmonaire infectie
 - Hartdecompensatie

Reutels: behandeling

- Vermijd aspiratie: geeft extra prikkel
- Zijligging vermindert soms de reutel
- Begeleidt familie en naasten hierin
- Goede mondzorg is nodig
- Infuus beperken/stoppen in overleg met arts

- Buscopan als patiënt nog bewust is
- Scopolamine in stervensfase

Koorts

- Temperatuur > 38° C
- Let op ontstekingsverschijnselen: roodheid, zwelling, pijn
- Decubitus wonden / abcessen
- Tumorkoorts
- Na een CVA
- Door verminderde weerstand
- Sepsis

Koorts : behandeling

- Niet te zwaar toedekken
- Aandacht hiervoor zeker in de stervensfase
- Familie hierin begeleiden
- Goede wondzorg
- Goede mondzorg

- Toedienen antipyretica
- Soms is antibiotica nog nodig in kader van comfort
- Corticoïden
- NSAID

Onrust

- We komen heel vaak terminale onrust tegen in de stervensfase
- Kan voorkomen door urineretentie/obstipatie
- Angst over hetgeen komen gaat

- Stoelgang goed observeren, noteren ook al eet een patiënt bijna niet meer.
- Bladderen als je geen zicht hebt op hoeveelheid urine.
- Eventueel blaassonde steken in kader van comfort.
- Praat erover als je angst vermoed of schakel iemand van de pastorale dienst of psychologen in.
- Palliatieve sedatie kan soms nodig zijn.

Producten met een verfrissende reinigende, bevochtigende en/of ontsmettende werking.

KEUZE	Corsodyl	Iso-betadine mondwater	Kamilosan	Methyl-cellulose	Oral balance gel(biotène)	Kunst-matig speeksel	Evian sputbus	Glandosane mondspray	Droge mond-swabs	Lemon swabs	Tong- schraper	Nystatine labaz	Daktarin orale gel
MONDZORG PRODUKT													
Gebruik	initiatief v/d verpleegkun- dige	initiatief v/d verpleegkundige	initiatief v/d verpleegkun- dige	initiatief v/d verpleegkundige	initiatief v/d verpleegkundige	Medisch- voorschrift	initiatief v/d verpleegkun- dige	initiatief v/d verpleegkundige	initiatief v/d verpleegkundige	initiatief v/d verpleegkun- dige	initiatief v/d verpleegkun- dige	Medisch- voorschrift	Medisch- voorschrift
Hoe gebruiken?	Onverdund 1 min. gorgelen	Onverdund: 30 sec. gorgelen	Verdund 1-2 min. gorgelen	Onverdund gebruiken		Onverdund gebruiken						Onverdund gebruiken	Onverdund gebruiken
Hoeveelheid	10ml	15ml	2 à 3 ml in 1/2 tas lauw water	Kompres drenken in oplossing	1 à 2 cm onder de tong	Zo vaak als nodig		Zo vaak als nodig				5 ml	2.5 ml (1/2 maatlepel)
Frequentie	2x dag	2 à 3x dag	3 à 4x dag	3x dag								4x dag	3x dag
Indicatie	Mond- keelinfecties	Mond- keelinfecties											
aften	X	X	X										
beslagen tong	X			X	X				X		X		
droge mond	X			X	X	X	X	X	X	X			
ruikende adem	X			X					X				
NPO (niets per os)	X			X	X		X		X				
pijnlijke mond		X	X										
palliatieve patiënt	X			X	X	X	X	X		X			
postoperatief		Na verwijderen amandelen		X						X			
tandvlees-ontsteking	X	X											
schimmel-infectie		X										X	X
vuile mond	X	X		X	X				X		X		
witte plaque op tanden	X	X											
zwarte tong				X	X				X		X		

